

COLLABORACIONS

DESCOBRIMENT DE LES PINTURES MURALS ROMÀNIQUES AL PIRINEU

En Josep Pijoan i Soterias era un home inquiet; un home d'aquells que tenen el cervell en ebullició constant. Inspirà moltes iniciatives culturals de Prat de la Riba, com la creació de l'Institut d'Estudis Catalans, del qual esdevingué secretari. Era un home delerós de fer coses —empro una frase del president Pujol— i una de les tals coses fou el pelegrinatge per les terres septentrionals de Catalunya, a la recerca de pintures murals romàniques. Però crec que és millor cedir la paraula a ell mateix, a través dels seus escrits.

“El reconeixement que les Bíblies anomenades de Noailles i Farfa procedien de Sant Pere de Roda i de Ripoll fou un avís o un senyal que havíem de tenir també a Catalunya pintures romàniques monumentals. El descobriment de les pintures, com tot el de Catalunya, fou més un cas de voluntat que de coneixement. Era un dia de tardor, quan la muntanya de Ber-

Pintures de Sant Pere del Burgal que s'esmenten en el text

ga es vesteix de les fulles roges dels roures, que vaig entrar per primera vegada a la cambra de les Verges de Pedret. Quina sorpresa! Com vaig fruit dels blaus verdosos que predominen en les imatges! Les Verges, vestides amb túniques llargues i riques estoles, em miraven estàtiques, com agràides d'haver-les desvetllades, després de tants segles sense que ningú se les mirés amb ulls d'enamorat.

A Esterri, vaig arribar-hi un dia de primavera, amb gran sol. A dintre de l'església de

Santa Maria, darrera d'un altar que les amagava, hi havia les figures dels vidents i dels serafins amb ales ullades. Meravellosa visió, que ningú no havia vist per tants de segles!

Quan vaig enfilem-me per primera vegada a Sant Pere del Burgal, l'església era una establa sense teulada. Les bèsties s'aixoplugaven sota l'absis, que tenia encara les parets i les voltes pintades. Vaig apropar-me a aquelles nobles figures dels apòstols, asseguts, com si, amb santa paciència, esperessin el dia de llur rehabilitació. Estaon, Mur, Taüll, Boí, Ginestarre, pobles de quatre cases, sense dret a nom en el mapa, són avui famosos per haver-se revelat llurs absis amb pintures. Molt sovint m'he preguntat quina és la causa de la fascinació que produeixen aquestes pintures romàniques nostres i quin és el lloc que els correspon en el patrimoni artístic de la humanitat. Totes les figures d'altres escoles romàniques semblen mortes, *pintades*, al costat dels personatges de les nostres pintures, que, si no es manifesten destrempats per la passió, amb moviments rampelluts, miren consirosos, com desitjant un bé impossible o dolent-se del mal que veuen arreu.

Els pintors romànics no s'entretenen en detalls de la vida familiar casolana. Els sants i els profetes dels nostres frescos romànics són figures solitàries, de gran energia moral, que, no podent trepitjar els prats i les eres del paradís, es complauen en un fons atmosfèric d'aire espès, blau, roig, groc o morat. Són una categòrica declaració de la independència moral de les figures: els artistes les presenten sense tractar d'embellir-les amb detalls sentimentals o pintorescos. Pinten segurs d'ells mateixos i segurs de la bondat de llurs obres. Pinten amb fe, i el resultat és que, passant els segles, encara són moderns. Imatges com el Senyor, en la volta de l'absis de Taüll, no es produeixen per accident, per casualitat. ¿Qui podrà mai esborrar de la memòria la cara del Sant Pere mal afaitat, el Sant Bartomeu barbut, la Verge, de coll estirat i mà enrampada? ¿Qui podrà, un cop les ha vistes una sola vegada, alliberar-se del record de les figures d'Engolasters, llargarudes i testarudes, o dels semiepilèptics apòstols de Ginestarre i Esterri de Cardós?

Aquestes pintures, d'aparença camperola, diuen i diran al món, per les edats a venir, que hi ha en el país català, una força agressiva i expressiva que, a voltes, es presenta revestida de gran bellesa, que és única i que és eterna."

I malgrat que de les seves paraules es desprèn el gran amor que sentia per Catalunya, Pijoan fou un desarrelat. Va viure a Itàlia, a Anglaterra, als Estats Units i, finalment, morí a Suïssa. El descobriment de les pintures murals romàniques del Pirineu representa un dels seus moments estel·lars, i és amb pregon agraïment que hem remarcat un fet que recorda la personalitat i enalteix la memòria de Josep Pijoan.

R.D.A.